

1. Referentie

Referentie	Hedebouw, G. & Sannen, L. (2002). <i>Grootouders of andere familieleden en kinderopvang. Betrokkenheid, motieven, evaluatie en toekomstige bereidheid</i> . Leuven: HIVA.
Taal	Nederlands
ISBN	90-5550-323-1
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

Grootouders vormen actueel –nog steeds– een belangrijke pijler van het kinderopvangaanbod in Vlaanderen. Nochtans rijzen er vragen bij deze betrokkenheid. Van Kind en Gezin kreeg het HIVA de opdracht om de grootouders via een uitgebreide enquête hierover zelf aan het woord te laten. In dit onderzoeksrapport wordt stilgestaan bij de opvangsituatie, de redenen voor de opvang, de evaluatie van de opvang en de toekomstige bereidheid tot kinderopvang. De respondenten bestaan uit een 2000- tal Vlaamse grootouders, een beperkte groep allochtone grootouders en een groep andere familieleden of derden die ook zorgen voor kinderopvang. Na een inleiding worden de probleemstelling en onderzoeksmethode in hoofdstuk 1 besproken. In hoofdstuk 2 wordt een analyse van de betrokkenheid van grootouders bij kinderopvang gemaakt: wat zijn de kenmerken van deze grootouders, wat zijn de kenmerken van de opvoedingssituaties waarin ze bijspringen? In hoofdstuk 3 komen motieven voor betrokkenheid aan bod. In hoofdstuk 4 wordt een evaluatie van de kinderopvang gemaakt. Hoofdstuk 5 werpt een licht op de toekomstige betrokkenheid van grootouders. Hoofdstuk 6 is volledig toegewijd aan allochtone grootouders. In hoofdstuk 7 wordt de kinderopvang door andere familieleden of derden besproken. Daarna komt een algemeen besluit.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Kinderopvang
Trefwoord(en)	Diversiteit, grootouders, informele kinderopvang

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Kind en Gezin
Onderzoeker(s)	Georges Hedebouw en Leen Sannen HIVA Parkstraat 47 3000 Leuven Tel: 016/ 32 33 70 Fax: 016/ 32 33 44 hiva@kuleuven.be http://www.hiva.be

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Wat omvat de betrokkenheid van de grootouders in de kinderopvang (hoeveel kleinkinderen, hoeveel tijd)? Wat zijn de rolopvattingen van grootouders in verband met kinderopvang? Hoe evalueren grootouders de kinderopvang? Hoe staan grootouders tegenover mogelijke ondersteuningsmaatregelen vanuit de overheid of vanuit Kind en Gezin? Wat zijn de intenties van deze grootouders om in de toekomst nog betrokken te zijn op het vlak van kinderopvang?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks-methode	Kwantitatief onderzoek via enquêtes. Bij de allochtone grootouders werd de enquête mondeling afgenomen door allochtone interviewers.
Onderzochte groep	Via een vooronderzoek bij de ouders, antwoordden 1971 grootouders met kleinkinderen van 3 maanden tot 11 jaar op de enquête. Dit is een respons van 63,2%. Eveneens via de ouders antwoordden 164 andere familieleden of derden op de enquête (een respons van 57,5%). Bij de allochtone grootouders werden 48 interviews afgenomen.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Betrokkenheid bij de kinderopvang	De grootouders die instaan voor kinderopvang horen vooral tot de leeftijdsgroep van 55 tot 69 jaar en hebben gemiddeld ongeveer 3 kleinkinderen tussen 0 en 11 jaar. Een ruime meerderheid is niet meer arbeidsactief. Verder zijn er duidelijke verschillen tussen regelmatig betrokken grootouders (met minstens een dagdeel van 5 uur kinderopvang per week), beperkt betrokken grootouders en niet-betrokkenen grootouders en deze worden bepaald door verschillende factoren: leeftijd, gezinsgrootte, aantal kinderen (niet aantal kleinkinderen), beschikbaarheid, woonafstand en opleidingsniveau. De intensiteit van de betrokkenheid hangt daarnaast ook samen met specifieke kenmerken van de grootouders (zoals gezondheid) en met de kenmerken van de opvoedingssituaties (ouders die er alleen voor staan). Bij grootouders die regelmatig de kinderen opvangen is er meestal sprake van een combinatie met andere informele opvang (andere grootouders, familieleden of derden).
Motieven	Grootouders engageren zich voor kinderopvang van de kleinkinderen om verschillende redenen. Kinderopvang wordt niet gezien als een karwei maar als een vorm van zelfontplooiing. Onder de betrokken grootouders leeft een brede consensus dat kinderopvang door de grootouders voor de diverse partijen een win-win-win-situatie kan zijn voor de grootouders, de kinderen en de kleinkinderen. De grootouders beleven er plezier aan en kunnen er hun kinderen mee helpen, voor de kleinkinderen is het een goede zaak omwille van de vertrouwdsheid en de gezinssfeer en ook ouders hebben er baat bij: ze zijn meer gerust, het is flexibel en financieel voordelig.
Evaluatie	De meeste grootouders evalueren de kinderopvang positief, maar toch stelden de onderzoekers vast dat in ongeveer een kwart van de opvangsituaties problemen rijzen. Deze kunnen samenhangen zowel met kenmerken van de grootouders als met kenmerken van de opvangsituatie. Om verschillende redenen ervaren jongere en oudere grootouders het meest belasting. Daarnaast ervaren ook hoger opgeleide grootouders, grootouders met veel kleinkinderen en grootouders met gezondheidsklachten problemen. Een beperkte groep grootouders verwacht ondersteuning: een informatiebrochure en/of financiële compensatie.
Toekomstige betrokkenheid	Grootouders blijven nog in ruime mate bereid om de komende vijf jaar kinderopvang op te nemen. Belemmerende factoren zijn de leeftijd, het aantal kleinkinderen, de werksituatie en sommige motieven van de ouders. Een belangrijke faciliterende factor is de bereikbaarheid.
Allochtone grootouders	Allochtone ouders hebben vaker een groter gezin waarvan de eigen kinderen soms nog inwonen. Het gebeurt ook vaker dat de kinderen en kleinkinderen samen inwonen. Allochtone grootouders hebben een andere kijk op hun inbreng inzake kinderopvang. In vergelijking met de Vlaamse grootouders legt men veel minder de nadruk op de persoonlijke verrijking die de aanwezigheid van de kleinkinderen voor de grootouders kan zijn maar meer op het utilitaire aspect en de reciprociteit. Allochtone grootouders voelen zich ook meer overvraagd en vooral het loyaliteitsconflict in verband met de gelijke behandeling van alle kinderen speelt hen hier parten.
Kinderopvang door andere familieleden of derden	De grote meerderheid van andere familieleden of derden is slechts beperkt bij kinderopvang betrokken, slechts een kwart vangt regelmatig de kinderen op. In ruime mate gaat het hier om zussen of tantes van de moeders. De meesten beginnen eraan omdat ze het graag doen en een ruime groep bood kinderopvang spontaan aan maar toch zijn er ook grenzen aan deze familiale solidariteit: het engagement is meestal tijdelijk. Opvang door andere familieleden en derden heeft daarom eerder een toevallig karakter terwijl de grootouders tot op zekere hoogte een structureel onderdeel vormen van de kinderopvang.
Beleidsaanbevelingen	Het formeel aanbod van kinderopvang moet steeds zoveel mogelijk geoptimaliseerd worden en aangepast worden aan de nieuwe werktijdregeling. Financiële drempels moeten steeds redelijk blijven. Naarmate de kinderopvang omvangrijk wordt en er geen alternatieven in het

	formele circuit voorhanden zijn die dezelfde gevraagde flexibiliteit bieden, kan 'paying for (informal) care' onder bepaalde voorwaarden en naar analogie met andere welzijnssectoren een beleids optie zijn. Hier zal ook een evenwicht moeten gevonden worden met de verdere uitbouw van voorzieningen zoals het ouderschapsverlof of het vrijstellen van de moeders (of vaders) in plaats van de kinderopvang door te schuiven naar de grootouders.
--	--

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

/

9. Samenvatting

Aangezien er de komende jaren een toename van de vraag naar kinderopvang wordt verwacht is het belangrijk meer te weten over deze evolutie en de impact ervan naar de toekomst te objectiveren. Het HIVA kreeg van Kind en Gezin de opdracht om via een uitgebreide enquête de grootouders hierover zelf aan het woord te laten. De bevraging omvatte naast een 2000-tal Vlaamse grootouders van kleinkinderen tussen 3 maanden en 11 jaar, ook een beperkte groep allochtone grootouders en een groep andere familieleden of derden die eveneens een helpende hand toesteken in de kinderopvang.

Uit het onderzoek blijkt dat de betrokkenheid van de grootouders bij de kinderopvang bepaald wordt door enkele factoren in verband met beschikbaarheid en de bereidheid. Grootouders engageren zich voor kinderopvang van de kleinkinderen om verschillende redenen. Er is blijkbaar een brede consensus onder de betrokken grootouders dat kinderopvang voor de diverse partijen een win-win-win situatie kan zijn: de grootouders beleven er zelf plezier aan en kunnen er hun kinderen mee helpen. Voor de kleinkinderen is het een goede zaak omwille van de vertrouwdsheid en de gezinssfeer. Ook de ouders hebben er baat bij omdat men geruster is, omwille van de flexibiliteit en het financieel voordeel. De meeste grootouders evalueren de kinderopvang positief, maar toch stelden de onderzoekers vast dat in ongeveer een kwart van de opvangsituaties problemen rijzen. Deze kunnen samenhangen zowel met kenmerken van de grootouders (zoals gezondheid) als met kenmerken van de opvangsituatie. Een beperkte groep grootouders wenst dan ook ondersteuning, onder andere een informatiebrochure en/of financiële compensatie. Grootouders blijven wel nog in ruime mate bereid om de komende vijf jaar kinderopvang op te nemen. Belemmerende factoren zijn de leeftijd, het aantal kleinkinderen, de werksituatie en sommige motieven van de ouders.

Tot slot werden enkele beleidsaanbevelingen geformuleerd. Het moet steeds een zorg blijven het formele aanbod zoveel mogelijk te optimaliseren en aan te passen en de nieuwe werktijdregeling en financiële drempels redelijk te houden. Naarmate de kinderopvang omvangrijk wordt en er geen alternatieven in het formele circuit voorhanden zijn die dezelfde gevraagde flexibiliteit bieden, kan 'paying for (informal) care' onder bepaalde voorwaarden en naar analogie met andere welzijnssectoren een beleids optie zijn.